

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای زنگ

"خوآن زیار"

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

کتاب، پزشکِ ذهن و روان ماست. در هر سنی که باشیم می‌توانیم با کتاب انس بگیریم و همراه شویم. کتابخوانی و مطالعه، خستگی‌های ذهنی ما را درمان کرده و دریچه‌ای تازه به دنیای ناشناخته‌ها باز می‌کند.

در خوان‌یار می‌خواهیم دانش‌آموزان، اولیاء و مربیان را به مطالعه و کتابخوانی تشویق کنیم، چراکه رفاقت با کتاب می‌تواند تأثیرات مثبت و ماندگاری بر زندگی همه‌ی ما داشته باشد. دوستی با کتاب نه تنها یک فعالیت سرگرم‌کننده است، بلکه مانند یک ابزار قوی در جهت رشد فردی و اجتماعی ما عمل کرده و کمک می‌کند تا زندگی غنی‌تری داشته باشیم.

یکی از روش‌های انس با کتاب به‌خصوص برای کودکان، قصه‌خوانی است. قصه‌خوانی نقش مؤثر و مفیدی در شکل‌گیری شخصیت کودکان دارد. قصه‌گویی و داستان‌خوانی، سنتی کهن است. کودکی بسیاری از ما همراه با داستان‌گویی بزرگ‌ترها سپری شده است. کودکان از طریق قصه‌خوانی با آداب، فرهنگ و سنت‌های سرزمین خود و دیگر جوامع آشنا می‌شوند. این آشنایی در آینده، پایه‌های رشد فرهنگی شخصیت آن‌ها را شکل می‌دهد.

والدین و مربیان عزیز، اگر می‌خواهید با کودکان ارتباطی صمیمانه برقرار کنید، بیاموزید داستان‌سرایی خوبی باشید. داستان‌ها خیلی بیشتر از واقعیت‌ها به یاد دانش‌آموزان و کودکان می‌مانند. قصه‌خوانی بهترین گزینه است، یک استراتژی آموزشی قوی و ضروری برای یادگیری دانش‌آموزان، که اگر با لذت و سرگرمی همراه شود اغلب به ثمر خواهد نشست.

خوان‌یار به عنوان یک روش و طرح مؤثر در قصه‌خوانی و کتابخوانی با صدای بلند، می‌تواند به اهداف زیر دست یابد:

- ایجاد علاقه به مطالعه و کتابخوانی در کودکان
- زبان‌آموزی به کودکان
- افزایش دایره‌ی واژگان
- جذاب و آسان کردن مباحث درسی
- تمرین دقت و توجه، با خوب گوش دادن و خوب نگاه کردن
- ایجاد تغییر مثبت در نگرش به یک موضوع
- تقویت ایده‌پردازی، تخیل، خلاقیت
- تقویت اعتماد به نفس و عزت نفس
- آموختن مهارت حل مسئله و تقویت آن

افلاطون در کتاب جمهوری در بیان اهمیت قصه‌خوانی برای کودکان می‌گوید:

«باید پرستاران و مادران را وادار کنیم که فقط حکایت‌هایی را که پذیرفته‌ایم، برای کودکان نقل کنند و متوجه باشند که پرورشی که روح اطفال به وسیله حکایات حاصل می‌کنند، به مراتب بیش از تربیتی است که جسم آن‌ها به وسیله‌ی ورزش پیدا می‌کند.»

نکته: کتابخوانی مقدمه‌ای است برای ورود به دنیای نوشتن.

چرا کتابخوانی یک استراتژی آموزشی مؤثر است؟

خواندن کتاب، ابزاری است که به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا دنیای اطراف خود را بهتر بشناسند و درک کنند. همچنین به کودکان یاد می‌دهد خود را در موقعیت‌های مشابه کنار قصه‌گو تجسم کنند.

کتابخوانی با صدای بلند یک استاندارد آموزشی رایج است، دانش‌آموزان توانایی بازگویی رویدادها به ترتیب زمانی را یاد می‌گیرند و گوش دادن به داستان و خواندن آن را که یک قدم مهم در رشدشان است تمرین می‌کنند.

داستان‌ها، یادگیری را جذاب‌تر و سرگرم‌کننده‌تر می‌کنند و در عین حال به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا اطلاعات مرتبط را بهتر درک کنند و به خواندن علاقه‌مند شوند. علاقه به مطالعه اولین و مهم‌ترین هدف خوان‌یار است.

زمانی که کودکان در خواندن به مهارت کافی رسیدند گام دوم که خواندن کتاب توسط خود دانش‌آموزان است، آغاز می‌شود. هنگامی که روح کودکان با کتاب‌های مفید و آموزنده تغذیه شد و مهارت خواندن کتاب‌های گوناگون را کسب کردند، حال نوبت به قدم سوم و نهایی می‌رسد. قصه‌نویسی! که تکمیل‌کننده تمام آموزش‌های قبلی است.

• خوان‌یار:

خوان‌یار طرحی است که به معلمان و مربیان عزیز کمک می‌کند تا نکات کلیدی را در مورد کتابخوانی با صدای بلند برای تمام سنین بیاموزند. در نهایت معلم، مربی و همچنین والدین می‌توانند بنابه نیاز و ضرورت، این آموزش‌ها را به دانش‌آموزان نیز یاد بدهند.

مهم‌ترین نکته‌ای که باید به خاطر داشته باشیم این است که مطالعه کردن یک تجربه‌ی شیرین، لذت بخش و آسان برای کودکان باشد. خوان‌یار در همین مدت کوتاهی که از اجرای آن در مدارس می‌گذرد، تأثیرات بسیار سودمند و معجزه‌گری در خوانش، صحبت کردن و اعتماد به نفس دانش‌آموزان گذاشته، که نشانه‌ای از موفقیت‌آمیز بودن این طرح است و ثابت می‌کند اگر آموزش با آگاهی و تدبیر همراه شود می‌تواند بسیار اثربخش و امیدوارکننده باشد.

نکته: مربیان و والدین عزیز توجه داشته باشید، هیچ‌گاه دانش‌آموزی را که مایل به فعالیت نیست، مجبور به خواندن کتاب با صدای بلند نکنید، می‌توانید در زمان مناسب از او بخواهید تنها برای شما کتاب بخواند. سعی کنید ارتباط دوستانه‌ای با کودکان و نوجوانان برقرار کنید، مخصوصاً در سال‌های ابتدایی (از کلاس اول تا سوم) که آنان در آغاز یادگیری خواندن هستند. در این سال‌ها مراقب باشید که روی فرآیند یادگیری خواندن تأکید زیادی نکنید و در عین حال کودکان را تشویق کنید که خواندن را تمرین کنند.

نکته: اولیاء و معلمان عزیز! پیش از کتابخوانی در حد امکان در مورد آثار قبلی نویسنده‌ی کتاب، انتشارات (اگر شناخته شده باشد)، مترجم، تصویرگر و... تحقیق کنید و با توجه به پایه‌ی کلاسی و گروه سنی کودکان توضیح مختصری برای خود یادداشت کنید. همین‌طور چندبار کتاب مورد نظر را بخوانید تا به آن مسلط شوید و مدت زمان، ابزار مورد نیاز و تمرین‌های لازمی که برای خواندن آن باید در نظر بگیرید مدیریت کنید.

• خوان‌یار شامل سه قسمت می‌باشد:

بخش اول: فعالیت‌ها و تمرین‌های معلم قبل از ورود به کلاس (برای والدین قبل از شروع کتابخوانی)

بخش دوم: فعالیت‌ها و تمرین‌های معلم در کلاس برای یادگیری بهتر دانش‌آموزان (در حین خواندن کتاب)

بخش سوم: فعالیت‌ها و تمرین‌های معلم بعد از کلاس (بعد از کتابخوانی)

بخش اول:

فعالیت‌ها و تمرین‌های معلم قبل از ورود به کلاس (برای والدین قبل از شروع کتابخوانی)

۱. زبان بدن
۲. انتقال احساسات
۳. فن بیان
۴. لحن و تن صدا
۵. آماده‌سازی ابزار برای بازی و تمرین
۶. استفاده از فیلم، عکس، صدا و تصویرهای متنوع برای فهم بیشتر دانش‌آموزان از محتوای کتاب

۱. زبان بدن

اولیاء و مربیان عزیز در نظر داشته باشید برای اینکه با کودکان و دانش‌آموزان ارتباط مؤثری برقرار کنید و بتوانید روی آن‌ها تأثیر بیشتری بگذارید باید به عناصر کلمه، صدا، لحن و همچنین زبان بدن توجه کنید.

خوب است برای تقویت زبان بدن قبل از ورود به کلاس جلوی آینه و یا مقابل دوربین به تمرین بپردازید. تمرینات جلوی آینه و یا دیدن فیلم ضبط شده از خود، می‌تواند به شما کمک کند تا زبان بدنتان را بهبود بخشید و درک بهتری از حرکات و بیان غیرکلامی خود پیدا کنید. تمریناتی چون:

• توجه به وضعیت بدن

ایستادن و نشستن: به نحوه ایستادن و نشستن خود دقت کنید. سعی کنید صاف بایستید و از حالت خمیده خودداری کنید. پرهیز از پایین یا بالا نگه داشتن سر و همچنین اجتناب از حرکات بی مورد بدن و بی‌قراری بدن مهم است. از ضربدری قرار دادن پاها و دست‌ها مگر در مواردی که ضرورت قصه ایجاب کند نیز دوری کنید.

حرکات دست: دست‌ها را در کنار بدن نگه دارید و تمرین کنید که چگونه می‌توانید با حرکات دست پیام‌های خود را منتقل کنید. بهتر است قبل از کتابخوانی، حرکات دست خود را طراحی کنید.

• برقراری ارتباط چشمی

به چشمان خود در آینه نگاه کنید و سعی کنید ارتباط چشمی برقرار کنید. اما به خاطر داشته باشید از خیره شدن به چشمان مخاطب پرهیز کنید. ارتباط چشمی باید متناسب با هدف باشد، یعنی ایجاد رابطه‌ی موثر میان کتابخوان و مخاطبان.

تمرین این کار به شما کمک می‌کند تا حس اعتماد به نفس بیشتری داشته باشید و از قدرت نگاه خود بهره‌برداری کنید. تمرین نگاه حرفه‌ای (نگاه W) یعنی تقسیم نگاه معلم میان مخاطبین، می‌تواند کمک کننده باشد.

• حرکات صورت

تمرین کنید که چگونه احساسات مختلف را با استفاده از حرکات صورت نشان دهید. مثلاً خوشحالی، غم، تعجب و خشم. این کار به شما کمک می‌کند که در موقعیت‌های اجتماعی هم بهتر ارتباط برقرار کنید.

• تمرین بیان کلامی

با صدای بلند صحبت کنید و از خود فیلم بگیرید، همزمان حرکات بدن خود را با گفتار متناسب کنید. به بیان‌های غیرکلامی خود توجه کنید و ببینید آیا با محتوای کلامی شما همخوانی دارد یا خیر.

• تکرار و بهبود

بعد از تمرینات، به خودتان در آینه و یا به فیلم ضبط شده نگاهی بیندازید و ارزیابی کنید که چه چیزهایی را می‌توانید بهبود بخشید. این بازخورد به شما کمک می‌کند تا نقاط ضعف خود را شناسایی کنید و بر روی آن‌ها کار کنید.

• تمرینات تعادلی

سعی کنید در حالت‌های مختلف تعادل خود را حفظ کنید. این تمرین‌ها به شما کمک می‌کند تا در موقعیت‌های اجتماعی احساس راحتی بیشتری داشته باشید.

• توجه به تن صدا

در حین صحبت کردن، به تن صدا و نحوه بیان خود توجه کنید. می‌توانید صدای خود را ضبط کنید و چندین بار گوش دهید تا بفهمید چگونه می‌شود احساسات مختلف را با تغییر در تن صدا به نمایش گذاشت.

نکته: توجه داشته باشید که اولین تماشاگر شما، قبل از اینکه کسی دیگری شما را ببیند و یا حتی صدای‌تان را بشنود، خودتان هستید. بنابراین تماشاگر آسان‌گیری نباشید و توقع و انتظار بیشتری از خودتان داشته باشید.

مثال: بازی‌هایی مفید جهت تقویت زبان بدن در کتابخوانی که می‌توانید این فعالیت‌ها را پیش از کلاس تمرین کنید و به مخاطبین نیز بیاموزید.

بازی تقلید

روش: از کودکان بخواهید حرکات و حالت‌های بدن یک شخصیت کارتونی، بازیگر، گوینده خبر و... را تقلید کنند. همچنین حرکات مختلفی مانند ایستادن با دست‌ها در کمر، نشستن با پاهای متقاطع، یا راه رفتن با قدم‌های بزرگ را نشان دهید.

هدف: این تمرین به کودکان کمک می‌کند تا با حرکات مختلف آشنا شوند و یاد بگیرند چگونه زبان بدن بر ارتباطات تأثیر می‌گذارد. (این بازی می‌تواند در ربنده بندی سنی الف، ب و ج انجام شود)

• تجربه احساسات با حرکات

روش: از کودکان بخواهید احساسات مختلف (مانند شادی، غم، خشم و...) را با زبان بدن خود نشان دهند.

مثال: برای نشان دادن شادی، می‌توانند لبخند بزنند و دست‌های خود را بالا ببرند. همچنین با نشان دادن بخشی از فیلم، انیمیشن و یا تصاویری با احساسات متفاوت، از دانش‌آموزان بخواهید احساس شخصیت مورد نظر را با حرکات بدن نشان دهند.

هدف: این تمرین کمک می‌کند تا ارتباط بین احساسات و زبان بدن را درک کنند. (این بازی می‌تواند در پایه‌ی ابتدایی و ربنده بندی سنی الف، ب و ج انجام شود).

• بازی نمایش شخصیت

روش: کودکان را به گروه‌های کوچک تقسیم کنید و از هر گروه بخواهید یک شخصیت معروف یا خیالی را بدون صحبت کردن بازی کنند. دیگران باید حدس بزنند که آن شخصیت کیست.

هدف: این تمرین به کودکان کمک می‌کند تا با حرکات و زبان بدن شخصیت‌ها آشنا شوند و توانایی تفسیر حرکات دیگران را داشته باشند. (این بازی می‌تواند در ربنده بندی سنی الف، ب، ج و د انجام شود).

• حرکات متضاد

روش: از کودکان بخواهید حرکات خاصی انجام دهند در حالی که احساسات متضادی را ابراز می‌کنند؛ مثلاً با چهره‌ای غمگین، دست‌هایشان را بالا ببرند و شادی کنند.

هدف: این تمرین کمک می‌کند تا یاد بگیرند که زبان بدن همیشه با احساسات درونی تطابق ندارد و این تضاد می‌تواند پیام‌های متفاوتی منتقل کند. (این بازی بهتر است برای پایه متوسطه و گروه د و ه انجام شود).

• پیشرفت در حرکات غیرکلامی

روش: از کودکان بخواهید یک داستان کوتاه و یا بخشی از یک نمایش کارتون را فقط با حرکات و حالت‌های بدن خود بیان کنند، بدون استفاده از کلمات.

هدف: این تمرین کمک می‌کند تا کودکان به قدرت زبان بدن و توانایی‌های خود در بیان داستان‌ها بدون کلمات پی ببرند. (این بازی می‌تواند برای پایه ابتدایی و در ربنده بندی سنی الف، ب و ج انجام شود).

نکته: بازی‌ها را قبل از ورود به کلاس، با خانواده و اطرافیان تمرین کنید تا با آمادگی سر کلاس حاضر شوید.

نکته: این تمرینات به کودکان کمک می‌کند تا زبان بدن خود را تقویت کنند و ارتباطات غیرکلامی را بهتر درک کنند. اولیاء و مربیان عزیز می‌توانند برای بازی و تمرین با کودکان از انیمیشن‌ها و کارتن‌های سایت خوان‌یار کمک بگیرند.

تذکر: اولیاء و مربیان عزیز در نظر داشته باشند بازی‌ها صرفاً جهت تقویت و آشنایی کودکان با حرکات و زبان بدن و شناخت بدن خودشان است؛ بنابراین از تقلید افراد واقعی و به سخره گرفتن دیگران و توهین کردن به دوستان، معلم، مدیر و سایر افراد جدا پرهیز کنند. همچنین حواسمان باشد ضعف و ناتوانی جسمی اشخاص را دست مایه‌ی تقلید قرار ندهیم.